

УДК 811.11

LINGUISTIC AND PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF INSTRUCTION MANUALS TEXTS ЛІНГВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ІНСТРУКЦІЙ

Mikriukov O.O. / Мікрюков О.О.

assis. prof. / ст. викладач

East European University of Economics and Management,

Cherkasy, Nechuy-Levitski, 16, 18036

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту,

Черкаси, Нечуя-Левицького, 16, 18036

Анотація. Наука і техніка постійно та інтенсивно розвиваються та охоплюють всі сторони людської життєдіяльності, що знаходить відображення в ускладненні технічних приладів, в тому числі побутових електроінструментів. Відповідно, зростає потреба створення необхідних засобів передачі експертного знання користувачеві, зокрема інструкцій.

В роботі досліджено засоби реалізації комунікативно-прагматичної мети текстів інструкції, а саме спонукання до виконання певного алгоритму дій, на структурно-композиційному та лексико-граматичному рівнях. Окреслено функції паралінгвістичних засобів в текстах інструкцій з експлуатації побутових електроінструментів.

Ключові слова: інструкція, інструкція з експлуатації побутових електроінструментів, прагмалінгвістика, адресант, адресат, текст, дискурс, композиційна структура, паралінгвістичні засоби

Вступ.

Впродовж останнього десятиріччя в Україні спостерігається постійне зростання імпорту побутової техніки та устаткування для різних виробництв. У зв'язку з розширенням міжнародної торгівлі, ввезенням імпоротної продукції, створенням нових технологій та постійним ускладненням технічних приладів, виникла гостра потреба в ефективних засобах передачі експертного знання користувачеві.

Постановка проблеми. Дослідження текстів інструкцій користувача має високу практичну цінність, так як від правильного розуміння і виконання інструкцій залежить робота електроінструментів, техніка безпеки, а також, можливо, і благополуччя користувача.

Мета роботи – дослідити комунікативно-прагматичні, структурно-композиційні та лексико-граматичні особливості текстів інструкцій з експлуатації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За визначенням Словника іншомовних слів «інструкція – це зібрання вказівок, настанов, норм і правил, які регулюють порядок і умови здійснення певної діяльності» [1, с. 254].

Collins Dictionary визначає поняття «інструкція» (“manual”) як «a book which tells you how to do something or how a piece of machinery works» [2].

Відповідно до Business Dictionary «інструкція» (“manual”) – це «comprehensive and step-by-step guide ... [which] details what is given and what is required, explains how to put the presented information into practice, and instructs

how to solve problems as they occur» [3].

Спільним в наведених словникових визначеннях є комунікативна ціль або функція інструкцій – дати вказівки відносно здійснення певної діяльності.

Оскільки текст інструкції має комунікативно-прагматичний характер, є головним інструментом впливу та актуалізації основної комунікативної мети, а саме мети надання вказівки, певного алгоритму дій для досягнення комунікативної мети відправника, вважаємо за доцільне розглянути тексти інструкцій з експлуатації з точки зору прагмалінгвістики.

Лінгвістична прагматика або прагмалінгвістика зосереджує увагу на ставленні людини до знаків, зафіксованих в мові, а також на виборі найбільш доречних одиниць (при орієнтації на ситуацію в цілому, на адресата) для створення висловлювань / текстів, за допомогою яких мовець в мовленнєвих діях досягає поставлених цілей [4, с. 38].

Врахування фактору адресанта і адресата є важливим завданням прагматики. Адресант і адресат текстів інструкцій користувача виступають в ролях виробника і споживача, носія експертного та буденного знання.

Адресантом тексту інструкції з експлуатації, як правило, є не окрема особа, а установа, фірма, організація тощо, якась узагальнена група експертів-виробників в певній галузі, тобто особа колективна, яке піклується про те, щоб споживач правильно використовував придбаний товар і, тому прагне в максимально доступній, докладній стандартизованій загальноприйнятій формі інформувати адресата про порядок виконання дій.

Адресат інструкцій користувача, як правило, масовий, середньостатистичний споживач, який не володіє спеціальними знаннями з предмета, крім тих настанов, які призначені для певного вузького кола фахівців. Адресат зацікавлений у виконанні запропонованих дій, оскільки їх порушення може призвести до негативних наслідків.

Формою фіксації процесу інструктування, тобто передачі інформації від адресанта-виробника до адресата-споживача, є текст.

Науковці розуміють текст як «цілісну семіотичну форму лінгвопсихоментальної діяльності мовця, концептуально та структурно інтегровану, що служить прагматичним посередником комунікації й діалогічно вбудована до семіотичного універсалу культури» [5, с.495]; «усне, писемне або друковане структурно й концептуально організоване словесне ціле, що є водночас і посередником, і кінцевою реалізацією (результатом) комунікації, феноменом використання мови; як форму живого дискурсу після його завершення» [6, с. 34].

Вивчення інструкції, лише як тексту із певним набором граматичних форм, лексичними і стилістичними особливостями, не відображає всієї сукупності комунікативно-прагматичних чинників, що впливають на формування інструкції. Це можливо лише при дискурсивному підході до дослідження текстів інструкцій.

Дослідник Н. Д. Арутюнова розуміє дискурс як зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами [7, с. 136].

Дискурс передбачає існування відправника повідомлення і адресата, предмет повідомлення, взаємини комунікантів, їх комунікативні ролі, завдання, цілі, інтенції, передбачуваний комунікативний фон, сприйняття тексту [8, с. 8].

Розуміння очікувань і поведінки адресата тексту інструкції багато в чому визначає мовленнєву поведінку його автора, і обумовлює композиційну структуру текстів інструкції, їх лексико-граматичних особливості, а також вибір паралінгвістичних засобів.

Для максимального полегшення розуміння науково-технічної інформації реципієнтами-нефахівцями в тексті інструкції присутні візуально маркована композиційна структура, а також велика кількість таких паралінгвістичних засобів як схеми, малюнки, таблиці, символи.

Композиційна побудова інструкції базується на принципі поєднання дескриптивних (описових) і прескриптивних (інструктивних) частин. В дескриптивній частині (наприклад, *Features and Benefits, Functional Description and Specifications, Symbols, Warranty*) подається опис виробу (короткий або докладний): його комплектація, технічні характеристики, функції, призначення тощо. В інструктивній частині (*Safety Instructions, Assembly and Adjustments, Operating Instructions, Care and Maintenance, Storage*) – інформація про допустимі і недопустимі дії щодо даного виробу.

Чітко структуровані розгорнуті вказівки на послідовність дій при експлуатації певного технічного приладу обумовлені їх поліфункціональністю. Такі вказівки дозволяють скористуватися тією чи іншою функцією прибору, не зіпсувавши його. Великого значення має опис етапу підготовки, установки і зборки, перемикання режимів, кріплення додаткового устаткування тощо.

Зауважимо, що в сучасних інструкціях з експлуатації приладів спостерігається відсутність однаковості в оформленні та розташуванні розділів, проте користування інструкцією значно полегшує такий структурний компонент, як зміст.

Розглянемо особливості лексики, морфології та синтаксису, характерні для текстів інструкцій з експлуатації, що може стати в нагоді для подальшого їх адекватного перекладу. Загальна функція інструкцій в значній мірі визначає характерні риси мови текстів даного жанру:

- 1) відсутність образних засобів: метафор, метонімії тощо;
- 2) наявність термінів і термінологічних словосполучень, наприклад: *sound pressure level, voltage, ampere, alternating current, direct current, watts* тощо;
- 3) наявність складних іменників та прикметників які, як правило, описують різні деталі, функції та можливості застосування приладів: *battery-operated, dust-related, thumbwheel, workpiece, kickback, sawdust, double-insulated, single-phase, tri-axial, hand-held, plywood, workbench*;
- 4) наявність скорочень і аббревіатур, в тому числі звукових (акронімів), буквених та спеціальних аббревіатур, поєднаних з цифрами, які переважно є назвами серійних моделей різноманітних апаратів і приладів: *BPM – beats per minute, RPM – revolutions per minute, RCD – residual current device, "SDS" drill bits – "Steck-Dreh-Sitz" (Insert-Twist-Stay) bits, NIOSH/OSHA/MSHA respiratory*

protection, ANSI Z87.1 eye protection, ANSI S12.6 (S3.19) hearing protection;

5) використання слів, написанах через скісну ризку (слеш) для скорочення та передачі слів “and” та “or” та зображення можливих функцій приладу: *right/left rotation, On/Off switch, Noise/Vibration Information, Dust/Chip Extraction, dust mask/respirator, gear housing/motor housing, Chipping/Scaling/Demolition, harmful/toxic dust or air, Sheet/pad recommended use.*

6) наявність стійких зворотів і кліше: *Keep your work area clean and well lit. Keep by-standers, children, and visitors away while operating a power tool. Always wear eye protection. Failure to follow the warnings and instructions may result in....;*

Оскільки інструкція є юридичним документом, своєрідним договором між споживачем і виробником для захисту прав споживача, спостерігаємо наявність термінів, стійких зворотів та кліше юридичної тематики: *At the end of the warranty period, Master Appliance shall be under no further obligation, expressed or implied. Any different guarantee made by others is not authorized by us;*

7) наявність засобів реалізації імперативності, рекомендації, спонукання – різноманітних дієслівних форм:

а) дієслів у формі наказового способу: *Maintain good balance and safe footing...; Keep children and bystanders away while operating a power tool;*

б) модальних дієслів *must, should: Power tool plugs must match the outlet; The tool should be connected only to a power supply of the same voltage;*

8) за допомогою прислівників *immediately, only, specifically, never, always,* які часто реалізують модальне значення категоричності припису: *Never place your hands, fingers or other body parts near the tool's moving parts. Always wear eye and ear protection. If the tool appears to be operating unusually, making strange noises, or otherwise appears defective, stop using it immediately;*

9) якісні характеристики виконання дії відображаються за допомогою прислівників способу дій (*carefully, tightly, properly*); сполучників та прислівників та прийменникових конструкцій, що вказують на орієнтацію дії в часі (*before, after, before each use, always, at all times, immediately, regularly*); в конструкціях, що вказують на умови здійснення дії (*under the influence of alcohol, unless otherwise indicated, when working outdoors*);

10) наявність простих речень: *Distractions can cause you to lose control. Ambient temperature range for battery during use is between 0°C and 40°C. Unmodified plugs and matching outlets will reduce risk of electric shock.*

11) складнопідрядні речення з використанням сполучників: *If saw blade is binding, it may walk up or kickback from the workpiece as the saw is restarted. Hold the power tool by insulated gripping surfaces only, when performing an operation where the cutting accessory may contact hidden wiring or its own cord.*

Паралінгвістичні засоби комунікації такі як малюнки, схеми, фотографії є не просто ілюстративними, а виступають в якості самостійного носія інформації, а також роз'яснюють і доповнюють матеріал представлений вербальними засобами. Наприклад, малюнок в інструкції до лобзика від компанії Makita дозволяє користувачеві зрозуміти яка відмітка на інструменті відповідає за потрібний режим роботи і який режим потрібно використовувати з певним матеріалом (рис.1):

Position	Cutting action	Applications
0	Straight line cutting action	For cutting mild steel, stainless steel and plastics. For clean cuts in wood and plywood.
I	Small orbit cutting action	For cutting mild steel, aluminum and hard wood.
II	Medium orbit cutting action	For cutting wood and plywood. For fast cutting in aluminum and mild steel.
III	Large orbit cutting action	For fast cutting in wood and plywood.

Рис.1. – Зображення позначок та опис режимів різання

Джерело: [9, с.6]

Допоміжні невербальні засоби, такі як капіталізація, виділення жирним шрифтом, привертають увага читача до важливих моментів.

Функціональне навантаження лаконічних схематичних паралінгвістичних засобів в текстах інструкції досить велике і націлене на швидке та адекватне розуміння тексту споживачем і досягнення прагматичної мети відправника тексту.

Висновки.

Під час нашого дослідження ми проаналізували комунікативно-прагматичні, структурно-композиційні та лексико-граматичні особливості текстів інструкцій з експлуатації різних побутових електроінструментів і з'ясували низку закономірностей, що характеризують ці тексти.

З'ясовано, що інструкція з експлуатації є не лише документом, в якому зібрані воедино повний опис технічного продукту та необхідні вказівки, які допоможуть в правильному практичному застосування приладу. Це, в першу чергу, комунікативне явище, що полягає у взаємодії авторів інструкції (носіїв експертного знання) і споживачів, зацікавлених у виконанні прописаних дій.

Урахування потреб комунікантів обумовлює композиційну структуру текстів інструкції, їх лексико-граматичних особливості, а також вибір паралінгвістичних засобів.

Для максимального полегшення розуміння науково-технічної інформації реципієнтами-нефахівцями, в тексті інструкції широко застосовується загальноповживана лексика, присутні візуально маркована композиційна структура та паралінгвістичні засоби.

Головним комунікативним завданням тексту інструкції є спонукання до виконання певного алгоритму дій або заборона виконання певних дій, що на лексичному рівні реалізується за допомогою дієслів у формі наказового способу, модальних дієслів та низки прислівників.

Література:

1. Библик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С. Я. Єрмоленко. – Харків: Фоліо, 2006. – 623 с.
2. Collins Online English Dictionary [Electronic source]. – Access mode : <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/manual>
3. BusinessDictionary.com [Electronic source]. – Access mode : <http://www.businessdictionary.com/definition/manual.html>
4. Остин Дж.Л. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике: Вып. 17. Теория речевых актов: Сб. научн. трудов. – М.: Прогресс, 1986. С. 22–129
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 711 с.
6. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. / Т. А. Єщенко – Київ: Академія, 2009. – 264 с.
7. Арутюнова Н.Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с., С 136-137
8. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. – М.: Гнозис, 2003. –280 с.
9. Makita Jig Saw 4350T / 4350CT / 4350FCT Instruction Manual – 12 p.

References:

1. Bybyk, S.P., Siuta H.M., 2006. *Slovnýk inšomovnykh sliv: tľumachennia slovotvorennia ta slovovzhývannia* [Dictionary of foreign words: interpretation, word formation and word usage]. Kharkiv: Folio
2. Collins Online English Dictionary Available at: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/manual>
3. BusinessDictionary.com Available at: <http://www.businessdictionary.com/definition/manual.html>
4. Austin J.L. 1986. Slovo kak dejstvie [Word as action]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike*: issue 17, pp. 22–129
5. Selivanova, O. O., 2008. *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy* [Modern linguistics: directions and issues]. Poltava: Dovkillia-K
6. Yeshchenko, T. A, 2009. *Linhvistychnyi Analiz Tekstu* [Linguistic analysis of the text]. Kyiv: Akademiia
7. Arutiunova, N.D., 1990. Discourse. In: V.N. Yartseva. ed. *Lingvisticheskij e`ncziklopedicheskij slovar`* [Linguistic Encyclopedic Dictionary]. Moscow Moskva, pp. 136-137
8. Makarov, M.L., 2003. *Osnovy` teorii diskursa* [Foundations of Discourse Theory]. Moscow: Hnozys
9. Makita Jig Saw 4350T / 4350CT / 4350FCT Instruction Manual – 12 p.

Abstract. *Science and technology are developing constantly and intensively and cover all aspects of human life, which is reflected in the complexity of technical devices, including household power tools.*

Accordingly, there is a growing need to provide the necessary means of transferring expert knowledge to the user, in particular in the form of instruction manuals.

The paper investigates the means used to realize communicative and pragmatic goals of instructional texts at the structural, lexical and grammatical levels.

The main communicative task of the text of instruction manuals is to motivate a user to perform a certain algorithm of actions or to prohibit the performance of any actions.

The functions of paralinguistic means in the texts of household power tools instruction manuals are determined. It was revealed that visually marked compositional structure, paralinguistic means and common vocabulary make it as easy as possible for non-specialist recipients to understand the scientific and technical information of the instruction manuals texts.

At the lexical level, the main communicative task of the text of the instruction manuals is realized with help of verbs in imperative mood, modal verbs and adverbs.

Key words: *instructions, household power tools instruction manuals, pragmatics, addressant, addressee, text, discourse, compositional structure, paralinguistic means*